

СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Федорович Ірина Михайлівна,

к. е. н., доцент,
доцент кафедри фінансових технологій та банківського бізнесу,
Західноукраїнський національний університет

Барвінська Вікторія Андріївна,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми «Соціальне забезпечення»,
Західноукраїнський національний університет

В умовах воєнного стану та проведення соціально-економічних реформ в Україні пріоритетним є соціальний чинник, який поступово стає домінуючим серед інших детермінант розвитку соціуму. Це пов'язано з людським капіталом, формування й розвиток якого багато в чому залежить від стану соціальної сфери в державі. Відповідно, соціальна допомога як елемент системи соціального захисту населення відіграє важливу роль у житті громадян та є одним із інструментів, який держава використовує для покращення життя населення.

Соціальна допомога – це система заходів, спрямованих на надання матеріальної та фінансової підтримки людям, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Трактування поняття «соціальна допомога» тісно пов'язано з такими суміжними поняттями як «соціальний захист», «соціальне забезпечення» та «соціальна підтримка». При цьому варто звернути увагу на те, що термін «соціальний» походить від латинського слова «socialis», що означає спільний, громадський.

Так, поняття «соціальний захист» у широкому розумінні визначають як: «діяльність держави, спрямовану на забезпечення формування й розвитку повноцінної особистості, виявлення й нейтралізацію негативних факторів, що впливають на неї, створення умов для самовизначення і ствердження у житті. У вузькому розумінні соціальний захист характеризують як сукупність економічних і правових гарантій, що забезпечують додержання найважливіших соціальних прав громадян, досягнення соціально прийняттого рівня життя» [1, с. 36].

Натомість, науковці М.І. Бондар, О.В. Цятковська, та А.М. Цятковська стверджують, що соціальне забезпечення – це право людини, яке відповідає універсальній потребі захисту від певних ризиків. Ефективні системи соціального забезпечення гарантують безпеку доходів і охорону здоров'я, сприяючи, таким чином зменшенню бідності та нерівності, а також соціальному залученню. У різних країнах це здійснюється шляхом надання пільг у грошовій чи натуральній формі, призначених для забезпечення доступу до медичної допомоги та медичних послуг, а також гарантії доходу протягом усього життя,

зокрема у разі хвороби, безробіття, трудового каліцтва, материнства, інших сімейних обов'язків, інвалідності, втрати годувальника сім'ї, а також під час виходу на пенсію та похилого віку [2, с. 98].

Разом з тим, науковець Шумна Л.П. вважає, що «соціальна підтримка – це «організаційно-правова форма соціального забезпечення, яка полягає в повному або частковому поновленні у фізичних осіб або окремих соціальних груп, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати, здатності піклуватися про своє особисте життя і брати участь у суспільному житті шляхом безоплатного надання іншим громадянам соціальних послуг і матеріальної допомоги в передбачених законодавством формах» [3, с. 18-19].

Проведені дослідження показують, що соціальна допомога може надаватися у різних формах, а саме:

- грошові виплати - надаються людям з низьким доходом, людям з інвалідністю, безробітним, пенсіонерам та іншим групам населення, які потребують допомоги;
- **натуральна допомога** - надається у вигляді продуктових наборів, талонів на їжу або обідів у їдальнях для людей, які не мають можливості самостійно забезпечити себе їжею;
- **житлова допомога** – надається у вигляді субсидій на оренду житла, допомоги з оплатою комунальних послуг або притулків для бездомних (осіб без постійного місця проживання);
- **медична допомога** - надається людям, які не мають можливості оплатити медичне обслуговування (як правило, включає медичне страхування, допомогу з оплатою рецептів або послуги безкоштовних клінік);
- **соціальні послуги** – надаються людям, які потребують допомоги по догляду за дітьми, по догляду за особами похилого віку, реабілітації або іншої підтримки.

Практика свідчить, що соціальна допомога надається урядами, некомерційними організаціями та релігійними громадами, з метою задоволення базових потреб людей та покращення їхнього життя.

В Україні існує декілька видів соціальної допомоги, які надаються різним категоріям населення, зокрема:

- державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям - надається сім'ям, які постійно проживають на території України та чий середньомісячний сукупний дохід нижчий від прожиткового мінімуму;
- державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю - надається особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю;
- тимчасова державна соціальна допомога - надається тимчасово непрацездатним працездатним особам, які втратили працездатність внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, а також членам сімей загиблих на виробництві або від професійного захворювання. Окрім того, тимчасова державна соціальна допомога надається особам, які

проживають на територіях громад, на яких ведуться бойові дії або тимчасово окупованих росією відповідно до переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії;

- *допомога на дітей* - надається сім'ям, які виховують неповнолітніх дітей;

- *державна соціальна допомога на поховання* - надається сім'ям, які несли витрати на поховання померлих членів сім'ї.

Для отримання соціальної допомоги необхідно звернутися до органів соціального захисту населення за місцем проживання.

Таким чином, соціальна допомога як елемент системи соціального захисту населення спрямована на забезпечення гідного рівня життя громадян, запобігання та подолання бідності, захист прав та інтересів вразливих груп населення, сприяння соціальній інтеграції та активізації потенціалу громадян. При цьому джерелами фінансування соціальної допомоги є державний бюджет, бюджети місцевих органів влади, а також кошти благодійних організацій та інші джерела. Соціальна допомога відіграє важливу роль у забезпеченні соціальної справедливості та солідарності в суспільстві, допомагаючи людям, які опинилися у складних життєвих обставинах, подолати бідність, покращити своє життя та зберегти гідність.

Список літератури:

1. Болотіна Н. Право людини на соціальне забезпечення в Україні: проблема термінів і понять. *Право України*. 2000, № 4. С. 36.

2. Бондар М.І., Цятковська О.В., Цятковська А.М. Соціальне забезпечення: міжнародно-правовий аспект. *Вчені записки Університету «КРОК»*, № 4 (64), 2021. С. 96-105. URL: <https://snku.krok.edu.ua/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/458/486>

3. Шумна Л.П. Соціальна підтримка як організаційно-правова форма соціального забезпечення : автореф. дис. докт. юрид. наук : 12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення. Харків, 2014. 42 с.